

РОЗДІЛ III. ПРОБЛЕМИ МИСТЕЦЬКОЇ ОСВІТИ

УДК:378.1:784.9:159.942

Ван Іхуа

Український державний університет імені Михайла Драгоманова

ORCID ID 0009-0006-7500-0584

DOI 10.24139/2312-5993/2023.07/109-119

ПРИНЦИПИ ФОРМУВАННЯ ВИКОНАВСЬКОЇ КУЛЬТУРИ СТУДЕНТІВ ФАКУЛЬТЕТІВ МИСТЕЦТВ У ПРОЦЕСІ ІНСТРУМЕНТАЛЬНОЇ ПІДГОТОВКИ

У контексті музично-виконавської діяльності розглянуто зміст музичної та виконавської культури. Звернено увагу на необхідності розробки принципів цілеспрямованого формування виконавської культури студентів факультетів мистецтв у процесі інструментальної підготовки. Зосереджено увагу на важливості саме цілеспрямованого формування означеного феномену, яке можливе за умови дотримання певних педагогічних принципів, які визначають зміст, форми та методи означеного процесу. У статті виокремлено й детально розглянуто зміст семи основних принципів означеного феномену.

Ключові слова: формування виконавської культури, студенти-інструменталісти, педагогічні принципи, музично-інструментальне навчання.

Постановка проблеми. Поширення в освітньому просторі ідей цілеспрямованого формування виконавської культури студентів факультетів мистецтв у процесі інструментальної підготовки зумовлює потребу у розробці теоретико-методичних засад розвитку фахово-культурної особистості, яке характеризується наявним у них прагненням досягти духовного професіоналізму. Духовний професіоналізм студентів факультетів мистецтв як митців музичного виконавства являє собою поглиблений розвиток креативно-ціннісних виконавських властивостей досконалого володіння фаховою майстерністю, що у майбутньому отримує можливості здійснення впливу, розвитку, змінності, удосконалення їх професійно-особистісного простору та художньо-значущої виконавської культури.

Одним із основних атрибутів культури є поняття особистості як найвищої цінності. У контексті музично-виконавської діяльності під визначенням музичної культури варто розуміти синтез особистісного потенціалу музиканта-інструменталіста, який знаходить свій прояв через засоби музичної мови, тоді як під виконавською культурою – не вроджене, а сформоване інтегративно-динамічне утворення, що відображає здатність виконавця-інтерпретатора до інтерпретації

музичних творів з проявом вершинного/майстерного особистісно-ціннісного художньо-технічного стилеконфлексу.

Саме тому простежується необхідність у розробці принципів цілеспрямованого формування виконавської культури студентів факультетів мистецтв у процесі інструментальної підготовки.

Аналіз актуальних досліджень. У теорії та методиці музичного навчання лише на початку ХХІ століття виконавська культура студентів факультетів мистецтв у процесі інструментальної підготовки стала окремим предметом дослідження. До цього періоду означений феномен розглядався в контексті вивчення виконавської майстерності піаністів, скрипалів, баяністів/акордеоністів та інших музикантів-інструменталістів. Ретельне вивчення виконавської культури скрипаля здійснено О. Андрейко, яка її охарактеризувала у вигляді «... особистісного інтегративно-динамічного утворення, що виражає його здатність до пізнавальної, оцінно-інтерпретаторської, творчої і комунікативної діяльності в галузі скрипкового мистецтва, охоплюючи системну сукупність індивідуально-особистісних властивостей та художньо-перетворювальних і технологічних умінь, спрямованих на організацію індивідуалізованого і, разом з цим, соціально обґрунтованого тлумачення художніх образів, їх трансляцію у суспільному середовищі...» (Андрейко, 2014, с. 142).

Означене визначення виконавської культури спрямоване лише на скрипаля. На нашу думку, його вихідні ідеї відображають зміст виконавської культури й інших музикантів-інструменталістів, зокрема: піаністів, баянів/акордеонів, флейтистів, гобоїстів, трубочів тощо. Звичайно, при моделюванні вихідних ідей запропонованого визначення виконавської культури скрипаля у загальну теорію та методику музичного навчання всіх інструменталістів необхідно враховувати специфіку гри студентів мистецьких факультетів на кожному інструменті.

Формування виконавської культури студентів факультетів мистецтв у процесі інструментальної підготовки передбачає системне використання дієвих педагогічних форм та методів, спрямованих на розробку системи диференціації та потенційного розвитку їх фахових властивостей. У теорії та методиці музичного навчання означений процес розглядається з позицій культурно-особистісного формування митців, які передбачають задіяність у ньому всієї палітри їх творчих здібностей.

Саме тому необхідним є вивчення механізмів взаємозв'язку та взаємовпливу у творенні арт-особистості митця, а також дослідження характеру формування його фахової діяльності. Кожен музичний твір обов'язково відображає певне сприйняття світу та ступінь асоціативності музичного мислення, які закладає композитор. Таким чином, можна стверджувати, що означений твір діяльнісно інтерпретується музичною мовою з усіма якостями інтраіндивідуальної структури його «творця». Така структура особистості виконавця охоплює унікальність та неповторність перебігу й прояву не тільки всієї сукупності його психічних пізнавальних процесів (сприйняття, відчуття, пам'яті, уваги, уяви, мислення), а й волі, емоцій, почуттів та музичних здібностей. Завдяки способу діяльнісної організації звукової матерії композитора (способу створення нових музично-мовних комбінацій, добору музичної гармонії) «вимальовується» його музичний стиль, тоді як духовна особистість стає змістовним ядром (концепцією) твору (Варій, 2008, с. 153).

Отже, ще раз підтверджується потреба у розробці принципів цілеспрямованого формування виконавської культури студентів факультетів мистецтв у процесі інструментальної підготовки.

Мета роботи – визначити принципи цілеспрямованого формування виконавської культури студентів факультетів мистецтв у процесі інструментальної підготовки та обґрунтувати їх змістовне наповнення.

Методи дослідження. Для досягнення поставленої мети використовувались теоретичні методи, які відповідали природі досліджуваного музично-виконавського явища і були адекватні поставленим завданням, зокрема: аналіз праць з теорії та методики музичного навчання в межах означеної тематики; моделювання ідей різних методологічних підходів до обґрунтування змісту поняття «принцип»; вивчення досвіду формування виконавських умінь та автоматизації виконавських дій музикантами-інструменталістами тощо.

Виклад основного матеріалу. Цілеспрямоване формування виконавської культури студентів факультетів мистецтв у процесі інструментальної підготовки можливе лише за умови дотримання ними певних педагогічних принципів, які визначають зміст, форми та методи означеного процесу згідно поставленої мети.

За нашим дослідженням, першим принципом цілеспрямованого, а не стихійного, формування виконавської культури студентів факультетів мистецтв у процесі інструментальної підготовки є принцип

культуротворчого розвитку їх виконавської особистості. Під означеним принципом варто розуміти орієнтацію музикантів-інструменталістів на засвоєння найкращих традицій інтерпретації музики, а також збереження зв'язку між поколіннями у виконавському мистецтві, методах його опанування. Визнання студента-виконавця активним суб'єктом навчального процесу є важливою ознакою культуротворчого розвитку його виконавської особистості. Під час означеного музично-інструментального навчання процеси і зміни, які відбуваються у внутрішньому світі майбутнього спеціаліста, слугують основними орієнтирами та виступають обов'язковими умовами успішного формування його фахового самотворення.

Таким чином, відповідно до формування виконавської особистості як митця виконавської культури, навчальний процес повинен бути орієнтованим на індивідуально-особистісну спрямованість виконавської діяльності, завдяки якій уможливилось б врахування нових співвідношень між освітнім та культурним середовищем, у якому студент виступає творчою особистістю.

Отже, одним із виявів культуровідповідності освіти є її культуротворча направленість. Основним стрижнем цієї направленості є формування духовно-естетичної доміанти майбутнього спеціаліста мистецької спрямованості, якій притаманні творчо-новаторський характер, побудований на основі науково-фахового підґрунтя.

Підтвердження означених вихідних положень простежується в дослідженні О. Андрейко, де зазначається, що саме дотримання принципу культуротворчого розвитку студентів факультетів мистецтв у процесі інструментальної підготовки надає змогу спрямовувати їх зусилля «...на формування особистісно-вартісного та творчо-регулятивного професіоналізму музиканта-виконавця. Цей процес має ґрунтуватися на розвитку особистісно-значущих художніх ідеалів та технічних умінь виконавця на ґрунті емоційно-когнітивного (емоційно-інтелектуального) пізнання кращих традицій музичного виконавства, рефлексивно-креативній диференціації досвіду видатних виконавців, ціннісно-регулятивного засвоєння прогресивно-творчих методик навчання гри на музичних інструментах. Все це в підсумку сприяє формуванню особистісно-фахової орієнтації та рефлексивної виконавської компетентності ... як показників мотиваційно-орієнтаційного та пізнавально-рефлексивного компонентів їх виконавської культури» (Андрейко, 2014, с. 166-167).

Другим принципом цілеспрямованого, а не стихійного, формування виконавської культури студентів факультетів мистецтв під час інструментальної підготовки, на нашу думку, є принцип естетичної детермінації означеного процесу. Дотримання цього принципу надає змогу спрямувати їх зусилля на розвиток естетичних почуттів, смаків, ідеалів, а найголовніше – на відтворення цих рис в інтерпретації музичних творів. Використання означеного принципу у навчальному процесі спонукатиме спеціалістів мистецької спрямованості до поглиблення аксіологічної складової навчання, інтенсифікації їх художнього ставлення до мистецтва, а також мотивуватиме їх до набуття особистісно-ціннісного ставлення до виконавської діяльності як одного із показників виконавської культури.

Під означеним принципом запропоновано розуміти орієнтацію студентів не лише на глибоке осягнення й відтворення образного змісту твору, а й на знаходження та відпрацювання досконалої форми його відтворення у музичному виконавстві (за допомогою фразування, агогіки, штрихів, динамічних та темпо-ритмових закономірностей виконання тощо).

Принцип естетичної детермінації формування виконавської культури студентів факультетів мистецтв під час інструментальної підготовки сприяє формуванню їх виконавсько-ціннісних пріоритетів на всіх рівнях діяльності та полягає у:

- визначенні взірцевих виконавських персоналій;
- підборі індивідуально-ціннісної методики навчання;
- пошуку особистісно-значущого навчального репертуару.

Третім принципом цілеспрямованого, а не стихійного, формування виконавської культури студентів факультетів мистецтв під час інструментальної підготовки, на нашу думку, є принцип художньо-творчої індивідуалізації означеного процесу. Цей принцип базується на визнанні положення щодо унікальності кожного індивіда. Він спрямований на необхідність цілеспрямованого збереження й поглиблення персональних диспозицій студента-інструменталіста під час його виконавського становлення.

Вищеокреслений принцип виступає стержнем, на який «накладаються» всі педагогічні засоби формування виконавської культури музиканта-інструменталіста, саме тому його можна вважати системоутворюючим чинником усієї системи принципів цілеспрямованого формування означеного феномену.

При впровадженні даного принципу у навчальний процес основним завданням постає виявлення й цілеспрямоване збагачення домінантних компонентів базисних структур виконавської особистості музиканта-інструменталіста. Завдяки такій спрямованості навчання активно відбувається стимулювання саморозвитку та цілеспрямованої компенсації здібностей та властивостей майбутнього спеціаліста, недостатньо розвинутих у структурі його обдарованості. Саме тому, під час формування компонентів виконавської культури важливого значення набуває безперервний педагогічний контроль за позитивним розвитком «Я-концепції» у студента мистецького факультету.

Четвертим принципом цілеспрямованого, а не стихійного, формування виконавської культури студентів факультетів мистецтв під час інструментальної підготовки, на нашу думку, є принцип інтегративності, адже саме він забезпечує цілісність розвитку виконавських умінь та особистісних якостей майбутніх спеціалістів у навчальному процесі.

Формування культури висококваліфікованих спеціалістів мистецької спрямованості має передбачати нерозривність особистісного, фахового та загальнокультурного їх розвитку у процесі навчання. На перше місце виноситься особистість виконавця-інтерпретатора під час навчання, а його виконавські уміння займають другорядне місце, є залежними від особистісних якостей. Таким чином, під час фахового становлення музиканта-інструменталіста не можна відривати формування його професійних умінь та навичок від особистісного розвитку. Водночас, розвиток культури як особистісного утворення має збагачуватися музично-професійними здобутками митця-інтерпретатора, завдяки акумуляції яких, особистість набуває нових поштовхів для формування особистісної виконавської культури.

Узагальнюючи вищесказане, можна зробити висновок, що впровадження принципу інтегративності у музично-інструментальне навчання майбутніх спеціалістів мистецької спрямованості передбачає:

- надання пріоритетного значення становленню їх особистісних якостей;
- оволодіння широкою палітрою виконавських засобів відтворення музики;
- здійснення впливу на опанування ними виконавських умінь;
- сприяння трансформації їх виконавської діяльності у особистісні виміри;
- підняття до вершинних рівнів їх виконавської культури.

П'ятим принципом цілеспрямованого, а не стихійного, формування виконавської культури студентів факультетів мистецтв під час інструментальної підготовки, на нашу думку, є принцип гармонізації традиційного та інноваційного в означеному процесі. Саме цей принцип спрямовує їх зусилля як на цілісне охоплення музичної спадщини, так і на сучасну музичну культуру загалом, а також дозволяє регулювати власний виконавський репертуар за допомогою дотримання співвідношення між найкращими здобутками мистецької спадщини й сучасними закономірностями розвитку мистецтва.

Використання означеного принципу у навчальному процесі спонукатиме поглиблений, творчо-усвідомлений розвиток ініціативності, сили й багатства індивідуальних рис особистості музиканта-інструменталіста разом із виконавсько-креативно-аксіологічним осмисленням змісту музичного твору. Окрім цього, він (принцип) надасть творчо-персоналізований, суб'єктивно-лабільний характер формування виконавської діяльності майбутнього спеціаліста мистецької спрямованості.

У виконавській культурі саме взаємозв'язок традиційного й інноваційного забезпечує умови для розвитку значущості, художньої цінності, діалогічності та артистично-комунікативної творчості означеної культури. Під традиційним маються на увазі змістовно-стильові ознаки музичного твору, а під інноваційним – їх персоналізовано-особистісне розуміння виконавцем-інтерпретатором.

Самобутнє ставлення музиканта-інструменталіста до змістовних ознак музичного твору без потреби їх урахування у побудові виконавської інтерпретації слугує формуванню особистісно-значущого типу виконавської інтерпретації. Завдяки адекватному усвідомленню та інтеграції персональних диспозицій спеціаліста мистецької спрямованості з суб'єктивними ознаками музичного твору, уможливорюється формування художньо-значимого стилю виконавської інтерпретації. У такому стилі виконавець стає співторцем музичного твору на рівні діалогічного спілкування не лише з композитором, а й зі слухачем; виражає власні цінності завдяки проявленню особистісно-значущих цінностей композитора, закладених у драматургію твору; демонструє свої вподобання, технічні достоїнства та смаки у процесі відтворення змісту музичного твору.

Шостим принципом цілеспрямованого, а не стихійного, формування виконавської культури студентів факультетів мистецтв під

час інструментальної підготовки, на нашу думку, є принцип взаємозумовленості їх художнього і виконавсько-технічного розвитку. Цей принцип орієнтує студентів-інструменталістів на хронологічне опанування здатності до змістовно-значущої інтерпретації у цілісності з її досконалим втіленням у технічному плані.

Принцип взаємозумовленості художнього і виконавсько-технічного розвитку спеціалістів мистецької спрямованості є засадним у формуванні їх виконавської культури. Так, процеси становлення індивідуальної художньої свідомості й розвитку індивідуальної виконавської техніки доцільно розглядати у вигляді діалектичнопов'язаного та взаємозумовленого процесу. Таким чином, вищеописаний принцип означає неможливість відпрацьовування виконавської техніки спеціалістом мистецької спрямованості у відриві від усвідомлення власних художніх намірів. Варто зазначити, що наміри також не можуть формуватися відокремлено від реальної оцінки індивідуальних виконавсько-технічних можливостей.

Використання означеного принципу у навчальному процесі спонукатиме майбутніх спеціалістів мистецької спрямованості до відпрацювання технічних прийомів на основі взаємозв'язку між активізацією механізмів самосвідомості та їх емоційно-образною конкретизацією, що забезпечить їх трансформацію у художньо-виражальні засоби; формування самобутньої художньо-стильової техніки, яка дозволить їм творчо відтворювати різні за образною спрямованістю та стилем музичні твори.

До найсуттєвіших принципів цілеспрямованого, а не стихійного, формування виконавської культури студентів факультетів мистецтв під час інструментальної підготовки, на нашу думку, ще слід віднести принцип комунікативної артистичності.

Означений принцип орієнтований на формування виконавської культури студентів у процесі музично-інструментального навчання як здатності, яка оптимізує їх музично-артистичне спілкування зі слухачькою аудиторією, а також сприяє розвитку їх уміння донесення до слухачів змісту музичного твору, захоплення художніми образами. Завдяки співтворчому осягненню музики, коли цінності композитора поєднуються із цінностями виконавця, уможливорюється художня трансляція митцем-інтерпретатором смислової значущості музичного твору. Інтерпретація отримує безмежний потенціал з величезним сугестивним впливом на слухачьку аудиторію, завдяки чому студент-

інтерпретатор отримує можливість здійснювати безпосередній вплив на становлення духовного світу слухача, а також змінювати й актуалізувати його ціннісні орієнтири. Вершинним виявом виконавської культури студентів у процесі музично-інструментального навчання є їх здатність до формування духовних цінностей слухачів завдяки власній інтерпретації музичних творів (Юник, 2009, с. 112-115; Suj Na, 2020, с. 154-155).

При впровадженні вищерозглянутого принципу у навчальний процес основним завданням постає формування виконавського артистизму у спеціалістів мистецької спрямованості як програмної змістовно-комунікативної діяльності. Стабільність і надійність музичної діяльності, а також її творчий характер забезпечуються ідейно-образною концепційністю інтерпретації та оволодінням корекційно-регулятивними підходами до виконання музичних творів музикантами-інструменталістами під час прилюдного виступу.

Для успішного й стабільного сценічного виконання художньо-образна та слухо-моторна координація, яка є складним виконавським синтезом і відпрацьовується під час довготривалих тренувань, вимагає програмного забезпечення. Не є винятком студенти-інструменталісти, технічна база яких сформована поза усвідомленням раціональної доцільності технічних прийомів.

Висновки та перспективи подальших наукових розвідок.

1. Виконавська культура студентів факультетів мистецтв у процесі інструментальної підготовки – це сформоване, а не вроджене інтегративно-динамічне утворення, що відображає їх здатність до інтерпретації музичних творів з проявом вершинного/майстерного особистісно-ціннісного художньо-технічного стилеконфлексу.

2. Цілеспрямоване формування виконавської культури майбутніх спеціалістів мистецької спрямованості під час інструментальної підготовки можливе лише за умови дотримання ними певних педагогічних принципів, які визначають зміст, форми та методи означеного процесу.

3. Відповідно до проведеного дослідження, виокремлено сім основних принципів цілеспрямованого, а не стихійного, формування виконавської культури студентів факультетів мистецтв у процесі інструментальної підготовки, а саме:

- принцип культуротворчого розвитку їх виконавської особистості;

- принцип естетичної детермінації;
- принцип художньо-творчої індивідуалізації;
- принцип інтегративності;
- принцип гармонізації традиційного та інноваційного;
- принцип взаємозумовленості їх художнього і виконавсько-технічного розвитку;
- принцип комунікативної артистичності.

Звичайно, у статті описано не всі аспекти формування виконавської культури студентів факультетів мистецтв у процесі інструментальної підготовки. Так, досі не дослідженою залишається специфіка формування виконавської культури означеного феномену, якій і будуть присвячені подальші наукові дослідження.

ЛІТЕРАТУРА

- Андрейко, О. І. (2014). *Теорія та методика формування виконавської культури скрипаля у вищих мистецьких навчальних закладах* (дис. ... д-ра пед. наук: 13.00.02). Київ. (Andreiko, O. I. *Theory and methodology of formation of violinist's performance culture in higher art educational institutions* (DSc thesis). Kyiv).
- Варій, М. Й. (2008). *Психологія особистості: навчальний посібник*. Київ: Центр учбової літератури. (Varii, M. Y. (2008). *Personality psychology: a study guide*. Kyiv: Tsentr uchbovoi literatury).
- Юник, Д. Г. (2009). *Виконавська надійність музикантів: зміст, структура і методика формування: монографія*. Київ: ДАКККиМ. (Yunyk, D. H. (2009). *Performance reliability of musicians: content, structure and method of formation: monograph*. Kyiv: DAKKKiM).
- Suj, Na. (2020). Vocalist's artistic skills: methodological approaches to determining their content. In *Actual trends of modern scientific research: the 3rd International scientific and practical conference*, Munich, 13–15 September (pp. 153–155). Munich: MDPC Publishing.

SUMMARY

Wang Yihua. Principles of formation of performing culture of the arts faculty's students in the process of instrumental training.

In the context of musical and performing activities, the content of musical and performing culture is considered. The meaning of the concept of "musical culture" should be understood as the synthesis of the personal potential of an instrumentalist musician, which finds its manifestation through the means of musical language. The concept of "performing culture" is not an innate, but a formed integrative and dynamic formation that reflects the performer-interpreter's ability to interpret musical works with the manifestation of a peak/master personal-value artistic-technical style complex.

The article draws attention to the need to develop the principles of purposeful formation of performing culture of art faculty students in the process of instrumental training, which is highlighted as the goal of this study. To achieve the goal, theoretical methods were used that corresponded to the nature of the studied musical performance phenomenon and were adequate to the task. These methods include the following: analysis of works on the theory and methodology of music education within the defined subject; modeling ideas of different methodological approaches to substantiating the

content of the concept of "principle"; studying the experience of forming performance skills and automation of performance actions by instrumental musicians, etc.

Attention is focused on the importance of purposeful formation of performing culture of art faculty students in the process of instrumental training, which is possible if certain pedagogical principles are followed, which determine the content, forms and methods of the specified process.

In the article, as a result of the conducted research, the content of seven main principles of purposeful, not spontaneous, performing culture formation of students of art faculties in the process of instrumental training, namely: the principle of cultural development of their performing personality, the principle of aesthetic determination, the principle of artistic and creative individualization, the principle of integrability, the principle of harmonization of traditional and innovative, the principle of interdependence of their artistic and performance-technical development, as well as the principle of communicative artistry.

Key words: *formation of performance culture, instrumentalist students, pedagogical principles, musical and instrumental education.*

УДК 378.1:784.9:159.942

Куан Юань

Український державний університет імені Михайла Драгоманова

ORCID ID: 0009-0002-0408-3352

DOI 10.24139/2312-5993/2023.07/119-130

ТЕХНОЛОГІЇ ОЦІНЮВАННЯ ЯКОСТІ ЗАПАМ'ЯТОВУВАННЯ НОТНОГО ТЕКСТУ МУЗИЧНИХ ТВОРІВ СТУДЕНТАМИ ФАКУЛЬТЕТІВ МИСТЕЦТВ У ПРОЦЕСІ ІНСТРУМЕНТАЛЬНОЇ ПІДГОТОВКИ

У статті актуалізовано необхідність досягнення студентами факультетів мистецтв високої якості запам'ятовування нотного тексту музичних творів. Доведено наявність семантичних і причинно-наслідкових зв'язків між поняттями «критерій» та «показник». Обґрунтовано критерії та показники оцінювання якості запам'ятовування майбутніми фахівцями нотного тексту музичних творів, а також запропоновано технології точного математичного обчислення кожного з них.

Ключові слова: *технології оцінювання, критерій, показник, якість запам'ятовування нотного тексту музичних творів, студенти мистецьких факультетів, інструментальна підготовка.*

Постановка проблеми. Для теорії та методики навчання музики аксіоматичною є теза про те, що готовність концертної програми студентів факультетів мистецтв залежить від якості запам'ятовування ними нотного тексту музичних творів. Так, на думку Л. Котової, Яо Цзялі, Д. Юника та ряду інших дослідників, лише абсолютна впевненість у якісному оволодінні кожним макро- й мікроелементом музичного твору надає змогу інтерпретатору відволіктись від деструктивного впливу притаманних прилюдним виступам стрес-факторів і остаточно зануритись у творчий процес. Натомість, поява